IVAN MAŽURANIĆ

SMRT SMAIL-AGE ČENGIĆA



ZAGREB

TISAK I NAKLADA KNJIŽARE ST. KUGLI, ZAGREB, ILICA 30

Lulič Krešimir
Zgb.
Jurišićeva 4/4

IVAN MAŽURANIĆ

SMRT
SMAIL-AGE ČENGIĆA

ZAGREB

TISAK I NAKLADA KNJIŽARE ST. KUGLI, ZAGREB, ILICA 30

I.

Agovanje.

Sluge zove Smail-aga 1
Usred Stolca, kule svoje,
A u zemlji hercegovoj:
»Ajte amo, sluge moje,
Brđane mi izvedite,
Štono sam ih zarobio robljem
Na Morači, vodi hladnoj.
Još Duraka starca k tome,
Što me rđa svjetovaše,
Da ih pustim domu svome,
Jer su, reče, vlašad ljuta: 2
Oni će mi odmazditi 3
Mojom glavom vlaške glave:
Ko da strepi mrki vuče
S planinskoga gladna miša.«

Hitre sluge poslušaše,
Izvedoše tamničare.
Na nogah im teške negve, 4
A na rukah lisičine. 4
Kad ih vidje silan aga,
On namaknu gojne vole
I dželate, ljute rise, 5
Ter ih tursk'jem darivao darom:
Svakom momku oštar kolac daje,

---

1 **Aga** (tur.) gospodin, gospodar, odatle **agovanje,** gospodsko vladanje. — 2 **Vlašad,** kršćani. — 3 **Odmazditi,** naplatiti, osvetiti. — 4 **Negve i lisičine,** okovi. — 5 **dželat** (tur.) krvnik.

Kome kolac, kome li konopac,
Kome britku palu namjenjuje. 1
»Ajte, krsti, dijeliti dare,
Štono sam vi Turčin pripravio, 2
Vam i vaš'jem Brdom kamenijem;
Vi bo kako, sva će Brda tako.« 3

Turčin reče, al' mrijeti
Za krstovu vjeru svetu
Teško nije, tko se za nju bije.

Krcnu kolac njekoliko puta,
Zviznu pala njekoliko puta,
Zadrhtaše ta vješala tanka;
Al' ne pisnu Crnogorčad mlada,
Niti pisnu, niti zubi škrinu.
Proz poljanu mrka krvca teknu:
Niti pisnu, niti zubi škrinu;
Poljana se napuni tjelesa:
Niti pisnu, niti zubi škrinu;
Već tko zovnu Boga Velikoga,
Tko lijepo ime Isusovo,
Ter se lasno rastadoše s suncem
Zatočnici, mrijet naviknuti. 4

R'jekom krvca poljem teče;
Turad bulji skrstiv ruke.
Tko je mlađi, rado gleda
Na lipovu krstu muke, 5
A tko starij' muke iste
Sam na sebi s vlaške ruke
Već unapr'jed od stra ćuti.

---

1 **Pala** (tur.), veliki nož za pojasom. — 2 **Vi,** vama. — 3 **Bo,** jer. — 4 **Zatočnik** pobornik. — 5 **Lipov krst,** rugalica za kršćane.

Ljutit aga mrko gleda,
Gdje se silom divit mora,
Silan arslan gorskom mišu. 1
Tko si junak, osvetit se ne moš 2
Na junaku dotle, dok ne preda?
Smaknu Ture toliko junaka,
Posmica ih, srce ne iskali,
Što bez straha svi su pred njim pali.

Boj se onoga, tko je viko 3
Bez golema mrijet jada!

Videć aga kr'jepost taku,
Zazebe ga na dnu srca;
Ko leden'jem ratom leden
Šiljak dušu da mu dirnu.

Od tuge li za junaci,
Što ih silan zaman strati? 4
Turčin tuge za krstove ne ima.
Od straha li, jer se glavi boji?
Silan aga to sam sebi taji.
Zar ne vidiš, kako radi,
Hrabar junak, uspreć zimu, 5
Što mu s one piknje male 6
Po svem t'jelu mrazne valja vale?
Gledaj glavu, put nebesa
Gdje se ohola hrabro diže;
Gledaj čelo jasno i oko,
Kako bistro pod njim s'jeva;
Gledaj krepki stas, gdje svoju
Znajuć snagu ravno stoji:

---

1 **Arslan** (tur.), lav. — 2 **Moš,** možeš. — 3 **Viko,** navikao. — 4 **Strati,** poubija. — 5 **Uspreć,** spriječiti, savladati. — 6 **Piknja,** točka.

Pak mi kaži, ima l' koja
Tud'jer straha i najmanje sjena?

A pak slušaj, kako junak zbori
I strašljivce kako oštro kori:
»Vaj, Durače, starče stari.
Kuda 'š sade, kamo li ćeš?
Sad, gdje smakoh gorske miše?
Il' u goru? Brđani su tamo!
Il' u ravno? na ravno će sići;
Il' ćeš živjet, da izgubiš glavu?
Najbolje je bježat pod oblake.
Mišad grize, ali po tlih gmiže;
Sam sur oro pod nebo se diže.
Penjite ga na vješala tanka,
Neka znade, što mu strah valjade.
A Turčina, ako još imade
Gdjegod koga, ter se Vlaha boji,
Popet ću ga nebu pod oblake,
Tu nek plijen vranom vranu stoji«. 1

Mukom muče ropske sluge,
Mukom muče, pl'jen svoj grabe.
»Aman, aman!« starac pišti 2
I Novica sin mu zaman
»Aman, aman!« suzan vrišti.

Stoji aga, gorsko zv'jere,
Gvozden stupac, kamen tvrdi.
Dokle dahnu, rukom mahnu,
Starac Durak skoro izdahnu.
»Medet, medet...« Dželat ljuti 3
Već mu grlo dotle sputi.
Durak huknu, sve zamuknu.

---

1 **Vran -a -o,** pridj. crni, dakle crnom gavranu. — 2 **Aman** (tur.), milost. — 3 **Medet,** tur. uzvik na samrti.

II.

Noćnik.

Sunce zađe, a mjesec izađe.
Tko se vere uz klance niz klance,
Ter se krade k onoj Gori Crnoj?
Obnoć grede, a obdan počiva, 1
Junak negda, sad ne junak više,
No trst, kojoj svaki hlad kidiše. 2
Šušne l' gdjegod pokraj puta guja,
Il' rujeva ispog grma zeče, 3
Tad on, njegda ljući guje ljute,
Mal' ne zeca plašljiviji kleca.
Misli jadan, da je gorski vuče
Il' još gori brđanski hajduče,
Ter se boji, gdje će poginuti,
A ne stiže, što mu srce muti.
Skupo drži svoju rusu glavu;
Nit je zlatna, nit je pozlaćena.
Vidi mu se, mrijet mu se neće,
A jest nješto, što ga napr'jed kreće.

Je li hajduk, il' uhoda turska,
Što uhodi sviloruna krda,
Il' volova stada vitoroga?
Nit je hajduk, nit uhoda turska,
Već Novica, Čengića kavazu: 4

Noćnik, noćni putnik. — 1 **Grede,** ide, od gresti. — 2 **Kidiše,** škodi. — 3 **ispod rujeva grma,** ruj je vrst grmene biljke. — 4 **Kavaz** (tur.), oružani čuvar, pandur.

B'jesan Turčin, krvnik Gore Crne,
Koga znade i staro i mlado,
I ne bi ga pronijele vile,
A kamoli noge na junaku
Crnom Gorom na bijelu danu.

Ob rame je diljku objesio, 1
Ljut jatagan o pojasu reži 2
I kraj njega do dva samokresa;
Gujsko gn'jezdo strukom prikrilio;
Lak opanak na noge pritego,
A go rakčin na junačku glavu; 3
Od saruka ni spomena ne ima. 4
Bez saruka eto Turčin iđe:
Vidi mu se, ginut mu se neće,
A jest nješto, što ga napr'jed kreće.

Pomno junak Cuce prevalio,
Još Bjelice ratoborne k tome,
Ter se maša kršnijeh Čeklića.
Njih se maša, a Bogu se moli,
Da mu dade i njih prevaliti
Ni čuvenu ni gdje ugledanu:
Vidi mu se, mrijet mu se neće,
A jest nješto, što ga napr'jed kreće.

Drugi p'jetli u polju cetinjskom.
A Novica u polje cetinsko;
Treći p'jetli u mjestu Cetinju,
A Novica pade na Cetinje.

Tud'jer straži Božju pomoć zove:
»Božja pomoć, cetinjski stražaru!«

1 **Diljka,** duga puška. — 2 **Jatagan** (tur.), dugi nož. — 3 **Rakčin,** crnogorska kapa. — 4 **Saruk** (tur.), čalma, koja se ovija oko fesa.

Ljepše njemu straža prihvatila:
»Dobra kob ti, neznana delijo! 1
Otkuda si, od koje li strane?
Koja li te sreća nanijela,
Ter si junak rano podranio?«

Mudar Turčin za nevolju mu je,
Mudar Turčin, mudro odgovara:
»Kad me pitaš, kazat ću ti pravo:
Ja sam junak od Morače hladne,
Od Tušine, sela malenoga,
Ispod gore glasna Durmitora.
Nosim troje na srdašcu jade:
Jedni su mi na srdašcu jadi,
Što mi Čengić smaknu Moračane;
Drugi su mi na srdašcu jadi,
Što mi Čengić pogubio baba;
A treći mi na srdašcu jadi,
Što j' još više, da još krvnik diše.
Već tako ti Boga velikoga,
Pusti mene tvome gospodaru,
Gospodaru i mome i tvome,
Ne bi li mi izl'ječio jade.«

Mudrije mu odvratila straža:
»Skin' oružje, neznana delijo,
Pa nos' glavu, kuda tebi drago«.

Uprav Turčin dvoru na kapiju, 2
A posljednja iz vidika zv'jezda:
Bješe zv'jezda age Čengijića.

1 **Kob,** sreća. — 2 **Kapija** (tur.), vrata.

III.

Četa.

Podiže se četa mala
Na Cetinju Gore Crne.
Malena je, ali hrabra,
U njoj jedva sto junaka:
Ne junaka biranijeh
Po obličju i ljepoti,
Već po srcu junačkome;
Kojino će udariti
Ne na deset, da uteče,
Nego na dva, da ih s'ječe;
Kojino će umrijeti
Za krst časni, k'jem se krsti,
Za krst časni i slobodu zlatnu.

Čudna četa! nekupljena, 1
Ko se ina kupi četa;
Tu se ne ču kano drugda: 2
»Tko je junak, na ždrijelo!«,
»»Na ždrijelo, junak tko je!«'
Tu ne jeknu jeka kršna.

Već ko tajni glas duhova,
Kojijem zbore višnji dusi,
Šapat tamni Gorom Crnom,
S jedne st'jene k drugoj prhnu,

1 **Ina** (pridj.), drugi. — 2 **Ždrijelo,** klanac; na ždrijelo znači u borbenu liniju.

Ter gle čuda! proz mrak sc'jeniš, 1, 2
Studen kamen prima život,
Drhće, gamzi, diže glavu, 3
Iz tvrdoga stanca snažnu
Pest pomalja, nogu krepku,
I proz mračne živce vruća
Rek' bi krvce vri mu r'jeka.

Vidiš zat'jem pušku dugu,
Put nebesa gdje se koči,
A što struka o pojasu 4
V'jerna krije, tvoje oči
Tog ne vide:... nu mrak gušći
Sve ti ote noćno biće;
Ode vojnik, otkud glas doliće.

Doba j' gluho tamne noći;
Oblak krije zv'jezde jasne,
Noć i struka gvožđe sjajno.
Iđe četa noćna, tamna,
A pred njome vitez vrli.
Drug da drugu o njem šapne,
Šapćuć bi ga Mirkom zvao.

Iđe četa, ali kamo?
Man ćeš pitat četu istu. 5
Man ćeš pitat brze munje
I gromove gromke mani.
Kud se ore iznad gore,
Kad ti vazda odgovore:
»Ne mi, ne mi, no gromovnik,
Kom' valjade svi da dvore!«

1 **Proz,** kroz. — 2 **Scijeniš,** držiš; misliš. — 3 **Gamzi,** gmizi. — 4 **Struka,** vrsta vunenog šala. — 5 **Man,** uzalud.

Iđe četa, kuda? kamo?
Sam on znade, koj' je gori,
Valja da je gr'ješnik težak,
Na kog hoće da obori
Taku silu svrh nebesa
Sud njegove pravde vječne.

Stupa četa tiho i gluho
Posred tis'jeh, glus'jeh tmina. 1
Ni tko šapće, ni tko zbori,
Ni tko pjeva, nit se smije:
Od sto glasa glasa čuti nije.

Već ko oblak grada teška
Teške u krilu biče krije,
Pršeć muklo, pr'jeteć muklo
Poraz kraju, gdje se vije:
Tako i četa, tminom obavita
Ko desnici podoba se višnjoj, 2
Stupa muče nek se krivce uče,
Da, jer grom se ne oziva smjesta
Na krivine, t'jem sigurni n'jesu: 3
Jer što kašnje, sve to jače tuče.

Ne zvekeće gvožđe sv'jetlo,
Niti grme smrtne c'jevi,
Nit' na lagan stupaj nogu
Ozivlju se sjajne toke: 4
Već ko znajući, koga nosi,
Pod opankom hrabre djece
Podaje se vrlet tvrda,
A vrletna nize brda. 5

---

1 **Tisijeh, glusijeh,** tih, gluhih. — 2 **Podoba,** nalikuje. — 3 **T'jem,** tijem, po tome, zato. — 4 **Toke,** srebrna puceta (gumbi). — 5 **Nize,** snizuju, spuštaju.

Vjerna uz druga drug koraca
Nerazlučno, vjerno i tvrdo,
Ko blizanci zv'jezde jasne, 1
Kad sunčani zrak ugasne.

Komljani im i Zagarač,
Bjelopavlić ljuti k tome
Davno veće straga ostaše,
Ter već gaze lomne Rovce.
A za Rovce družba noćna
U prozorje rane zore 2
Na Moraču slavnu pade.
Od Morače hladne vode
Ime zemlji koj izvod'e. 3

Hrabra četa dan danovat
Na Morači hladnoj sjela.
Tko se snizi k rosnoj travi
Sankom kr'jepit snagu t'jela;
Tko ljut oganj puški ogleda
I fišeke smrtne broji,
Il' oštricu pouzdanu
Vjernu nožu gladilicom gladi; 4
Tko izvabi iskru iz kamena
Tvrd'jem nadom, ter u šušanj laki
Zapretav je, pak navali granja
Začas malen dahom junačkijem
Plamen piri; a tko darak
Stada krotka, četvrtinu ovna,
Na ljeskovu veseo vrti ražnju,
Il' bijela krišku sira
Iz utrobe vjernoj torbi vadi.
Ožedni li? Morača je blizu;
Treba l' kupe? ima dvije ruke.

---

1 **Blizanci zvijezde,** Kastor i Poluks. — 2 **Prozorje,** prva svjetlost. — 3 **Zemlji koj,** kojoj zemlji. — 4 **Gladilicom,** brusom.

Uto i dan već rudjeti poče
I susjednoj u planini
Javit krdo čuješ glas past'jera,
Kojemu se zvonko oziva
Prevodnika ovna zvono.

Kad al' eto inoga past'jera,
Gdjeno krotak k svome stadu grede.
Ne resi ga ni srebro ni zlato,
Nego krepost i mantija crna.
Ne prate ga sajajni pratioci
Uz fenjere i dupl'jere sajne, 1, 2
Ni ponosn'jeh zvona sa zvonika:
Već ga prati sa zapada sunce
I zvon smjeran ovna iz planine.

Crkva mu je divno podnebesje,
Oltar časni brdo i dolina,
Tamjan miris, što se k nebu diže
Iz cvijeta i iz b'jela sv'jeta
I iz krvi za krst prolivene.

Kad se četi bliže prikučio 3
Vr'jedan sluga vredn'jeg gospodara,
Božju joj je pomoć nazivao.
Pak okupiv hrabre vitezove
Na studen je kamen pokročio;
Studen kamen, al' je srce vruće.
Dobar starac četi besjedio:

»Djeco moja, hrabri zatočnici,
Vas je ova zemlja porodila,
Kršovita, ali vama zlatna.

---

1 **Fenjere,** svjetiljke. — 2 **Dupl'jere,** velike svijeće voštanice. — 3 **Prikučio,** približio.

Djedi vaši rodiše se tud'jer, 1
Oci vaši rodiše se tud'jer
I vi isti rodiste se tud'jer:
Za vas ljepše u svijetu ne ima

Djedi vaši za nj' l'jevahu krvcu,
Oci vaši za nj' l'jevahu krvcu,
Za nj' vi isti krvcu prol'jevate:
Za vas draže u svijetu ne ima.
Oro gn'jezdo vrh timora vije, 2
Jer slobode u ravnici nije.

»Vas ,koji ste vikli tome.
Boraviti tr'jezne dane, 3
Tko vas haje, plode l' krši vinom? 4
Tko vas haje, plode l' krši žitom?
Tko vas haje, plode l' krši svilom?
Dok po vrel'jeh hladne vode ima;
Dok po dragah bujna stada muču, 5
Dok po brd'jeh sitna krda bleje.

»Praha imaš; olova ti dosti;
Desnica je jaka u junaka;
Ispod veđa oko sokolovo;
U prsijeh vruće srce kuca:
Vjera j' tvrda, njom okrenut ne ćeš;
Pobratima pobratim te pazi;
Vjerna muža grli žena vjerna;
Dar ti djelom plemenita pjesma; 6
Gvožđa l' trebaš? Ture ti ga nosi:
Eto svega, što ti srce prosi!

---

1 **Tud'jer,** ovdje. — 2 **Vrh timora,** na vrh stijene. — 3 **Boraviti trijezne dane,** trijezno živjeti. — 4 **Tko vas haje,** tko se od vas briga. — 5 **Po dragah,** po dragama. — 6 **Djelom,** djelima.

»Al' nadasve, što krš ovu kiti,
Krst je časni, što se nad njom visi, 1
On je, što ve u nevolji jači; 2
On milostiv, što ve nebom štiti.

»Ah, da vide sv'jeta puci ostali
Iz nizina, otkud vida ne ima,
Krst ov slavni, nepob'jedjen igda,
Vrh Lovćena što se k nebu diže;
Pak da znadu, kako neman turska,
Grdn'jem ždr'jelom progutat ga radeć,
O te krši zub svoj zaman krši:
Ne bi trome prekrstili ruke,
Dok vi za krst podnosite muke,
Nit bi zato barbarim ve zvali,
Što vi mroste, dok su oni spali! 3

»Za krst časni spravni ste mrijeti,
Za nj se i sad mrijet podigoste
Srdžbe Božje hrabri osvetnici.
Al' tko Bogu vjerno služit grede,
Čist'jem srcem služiti mu valja;
Čistom dušom vršit onom treba,
Koji vrši, Bog što sudi s neba.

»Il vas tkogod uvr'jedio brata;
Il' nejaku dragi protivniku 4
Život dignuv ogr'ješio dušu;
Ili putnu zavorio vrata; 5
Il' do vjeru, a krenuo njome; 6
Ili gladnu uskratio hranu:

---

1 **Visi,** uzvisuje. — 2 **Ve,** vas. — 3 **Mroste,** umiraste. — 4 **Nejaku dragi protivniku život,** nejaku protivniku dragi život. — 5 **Putnu,** čovjeku na putu, putniku. — 6 **Do,** dubr. dijalekt dao.

Il' ranjenu ne zavio ranu:
Sve je grijeh, sve su djela prika; 1
Bez kajanja ne ima oprosnika.

»Kajte se, dok imade dana,
Dok je doba, djeco, kajite se;
Kajite se, dok nije pozvana
Duša k Onom, koji nebom trese;
Kajite se, jer zemaljskog stana
T'jek izmiče bjeguć, kajite se;
Kajite se, jerbo zora rana
Nać će mnogog, kud zavazda gre se.
Kajite se....«

Ali u grlu
Dobru starcu r'ječca zape,
A na s'jedoj bradi bistra
O sunčanu kaplja zraku 2
Ko biserak sitan sinu.
Valjda i njega mlada ljeta
Uspomenom gorkom kore
Tere l'ječeć stadu rane
Sam se svoje sjeti boli:
Dobar past'jer, jer što kaže inom, 3
I sam svojijem potvrđuje činom.

Stoji mnoštvo razboljeno 4
Blagom r'ječi starca blaga;
Jaganjci su rek' bi tihi,
Što bijahu gorski lavi:
Taka čuda Božja riječ pravi.

---

1 **Prika,** prijeka, zla. — 2 **Bistra o sunčanu kaplja zraku,** bistra kaplja o sunčanom zraku. — 3 **Inom,** inima, drugima. — 4 **Razboljeno,** dirnuto riječima.

Al' međuto tko se ukaza
Pred očima čete krotke,
Ter sto ruku za sto noža
U jedan se časak maša?
Čudno biće! sto srdaca
Od nebesa svratit vr'jedno,
I, sto volja što ushtije,
Sve razorit ono jedno!

Novica je, krvnik kleti.
Novica je, pun slobode,
Gdje pobožnu stupa krugu
Ter pistupiv starcu bliže
Krepki ovako glas svoj diže:

»Bogom braćo, hrabri Crnogorci,
Ne mašajte za oružje sv'jetlo.
Novica sam, al' ne koji prije,
Jer ne na vas, nego s vami gredem
Turskom krvi sad omastit ruke.
U Turaka dosle što imadoh,
Nemio mi sve ugrabi Turčin.
Ne osta mi neg' desnica hrabra,
I ta odsle crnogorska budi. 1
A jer krstu ne podoba junak
Nego kršten, žudim, krstite me;
Jer ne radit hitro nuka vr'jeme.« 2

Sto desnica na te r'ječi
Oružja se manu ljuta,
A sto oč'ju ko proz rosu
Mješte sunca dugu vidje. 4

---

1 **Odsele,** odsada. — 2 **Ne,** nas. — 3 **Manu,** okani. — 4 **Mješte,** mjesto.

Mignu okom starac dobri;
Morače mu kapu daše:
»Vjeruj, sinko, u višnjega Oca,
I njegova od vijeka Sina,
I trećega, milostiva Duha:
Vjeruj vjeruj, spasit će te vjera!«
Reče, i ljuta poli nevjernika
Pred svjedocim planinam visocim 1
I njih sini četom u planini. 2

Tader starac oči podigao, 3
Blage oči i bijele ruke,
Ter je četu oprostio gr'jeha.
Pak je Bogom darivati stade:
Svakom momku po česticu daje
Tajne piće hljeba nebeskoga, 4
Svakom momku po kapljicu daje
Tajna pića vina nebeskoga.
Žarko sunce divno čudo gleda,
Gdje slab starac slabe kr'jepi ljude,
Da im snaga Bogu slična bude.

Kada li ih pokr'jepio starče,
Sva se družba izljubila redom
Stoji četa višnjeg Boga puna,
Ne ko krvav nož, k'jem rana
Zadaje se smrtna i teška:
Već ko pero sveto i zlatno,
Kojem nebo za unučad poznu 5
Djela otaca bilježi viteška.

Žarko sunce za planinu sjede;
Starac ode, četa dalje grede.

---

1 **Svjedocim planinam visocim,** svjedocima planinama visokima. — 2 **I njih sini, četom u planini,** u planini pred četom njihovih sinova. — 3 **Tader,** tada. — 4 **Tajne piće,** tajne hrane. — 5 **Poznu,** kasniju.

IV.

Harač.

Gacko polje, l'jepo ti si,
Kad u tebi glada ne ima,
Ljuta gladna i nevolje ljute!
Al' te jadno danas pritisnuli
Krvni momci i oružje sv'jetlo,
Bojni konji, b'jeli čadorovi, 1
Teška dvožđa i falake grozne. 2

Što će momci? Što oružje sv'jetlo?
Što li konji što li čadorovi?
Teška gvožđa i falake grozne?
Smail-aga krvav harač kupi
Po Gackome i okolo njega.
Posred polja popeo čadorje
Pak rasturi haračlije ljute, 3
Haračlije, izjeli ih vuci,
Ter od glave po žut cekin ište,
A od ognja po debela ovna
I za noćcu obredom djevojku.

Od istoka haračlije jašu,
Vode golu na repov'jeh raju;
Od zapada haračlije jašu,

Harač, porez, kojega je turska vlast ubirala od kršćana. — 1 **Čador,** šator. — 2 **Falake,** sprava u koju su Turci vezivali noge onima koje su udarali po tabanima. — 3 **Haračlija,** poreznik. — 4 **Obredom,** po redu.

Vode golu na repov'jeh raju;
Jašu zmaji s sjevera i s juga,
Golu raju na repov'jeh vode.
Jadna raja, ruka naopako,
Sl'jedi konjske na konopcu trage.
Mili Bože, što je raja kriva?
Il' je kriva, gad što Turke mori? 1
Il' je kriva, što ih rđa bije? 2
Što je kriva? — Kriva j' što je živa,
A ne ima što Turčinu treba:
Žuta zlata i bijela hljeba.

Uto aga konja dobra
Pred čadorjem amo tamo igra,
Ter džilitom oko bistro 3
I desnicu vježba hrabru.
Sad nadl'jeće ine Turke skokom,
Brza konja sad nadmeće harbom. 4
Dobar junak, da je čovjek taki!

Pa gdje vidje, kakav plijen
Haračlije ljute vuku,
Zaletje se strelovito
Na kulašu dobru konju
Ter u letu, kušnje radi, 5
Spodbi rukom džilit ljuti 6
I k prvoj ga vlaškoj glavi uputi.

Al' i dobra u junaka
Dr'jemne katkad ruka hrabra:
Tako i tada pr'jeka zgoda htjede.
Spotače se kulaš brzi,

---

1 **Gad,** gamad. — 2 **Rđa,** valjda bolest, nedaća. — 3 **Džilit,** koplje. — 4 **Harba,** vrst željezne šipke, upotrebljava se za nabijanje puške. — 5 **Kulaš,** sivi konj. — 6 **Spodbi,** zahvati.

Zviznu zrakom džilit viti
Ter lakokril nejednac'jem letom
Mješte janjca mrka kosnu vuka,
I Saferu, što vođaše vlaha,
Luč iz glave jedan izbi. 1
Prsnu oko na zelenu travu,
A Turčina mrka krvca poli.
Pisnu Ture kano guja ljuta;
Planu aga kano plamen živi:
Sramota je takome junaku
Kupit harač, ne skupit' harača,
Džilitnut se, ne pogodit cilja,
Kamol' sl'jepit mješte raje Turke,
Kamol' da mu zlorad krst se smije.
Planu aga kano plamen živi.
Avaj, Bože, što će odsad biti,
Kad već dosad vlasi bjehu krivi!

»Mujo, Haso, Omere, Jašare,
Deder, kučke, konje dobre 2
Zaigrajte poljem ravn'jem,
Da vidimo, kako krsti trče!«
Ruknu aga ko bik ljuti.

Brze sluge brže poslušaše,
Zaigraše dobre konje poljem.
Stoji klika sluga na konjijeh, 3
Stoji trka konja pod slugami,
Stoji piska raje za konjima.
Prvi časak, prestignut će, mniješ,
Konje vile raja lastavica; 4
Drugi časak razabrat ne moš,

1 **Luč jedan,** muš. rod, oko. — 2 **Kučka,** kuja; psovka. — 3 **Stoji,** nastade. — 4 **Konje vile raja lastavica,** konji brzi kao vile, a raja kao lastavica.

Il' su konji, il' je raja brža;
Treći časak konji odmicati,
Jadna raja zaostajat stade;
A četvrti da pogledaš časak,
Jadna raja k zemlji popadala.
Ter je vuku konji krilonozi
I po prahu i po kalu,
Ektorove ispod grada Troje,
Kad već Troju ostaviše bozi.

Aga stoji, ini Turci stoje,
Ter prizorom žalosnijem
Gnjevno svoje pasu oko
I svu groznu krvi žeđu
Vlaškom krvi, vlaškom mukom gase.
Pak kako im srce razigra se,
Grohotom se zasmijaše
Na l'jep pogled, kada raja,
Kada pseta k crnoj zemlji paše.
Sm'jehom ist'jem kleti ad se ori, 1
Kad se grješnik s vječn'jem mukam' bori.

Ne malakšu Turci ljuti;
Malaksali konji dobri,
Groznom branom puti žive 2
Zavlačeći ravno polje,
Malaksali ter su postajali.

Tader aga: »More, sluge,
Crče raja, crče harač, sluge 3
Već vi hajte uskrisite raju,
Ne bi li mi izbavili harač.«

1 **Ad,** had, podzemni svijet. — 2 **Groznom branom puti žive,** groznom drljačom živog mesa. — 3 **Crče** od crknuti.

Loše sluge goreg gospodara
Spopadoše trostruke kandžije,
Pak od br'zjeh odskočise konja
Na sumrtvu juriš činit raju,
Ne bi li se povratila raja. 1

Nemiloga trak od biča,
U povodu vješte ruke,
Po besćutnu zviždi zraku
I trostruc'jem zubom gluhu 2, 3
Mučeničku put progriza
Ter mu krvava stvara vrela;
Il' spotakne l' desnica se vikla,
Po tijelu crnomodr'jeh
Slike zmija grozan piše,
Dok pod njime jadna žrtva izdiže.

»Ajde, rajo, na noge se,
Na noge se, krsti, pseta!«
S usta tursk'jeh polje razl'jega se.
Tko je jači, iznemogle
Pod udarci skuplja duhe 4
I na lomne upire se noge;
A tko slab'ji, ko proz vječni
San i klete sliša r'ječi
I nemili ostan ćuteć 5
Poluizbjeglu vraća dušu,
Ter se miče četveronoške
Po zelenu gmiže polju:
Plačan dokaz, da nesamo stražnja 6
Trublja mrtve na sud budit more,
Kad trostruci isto biči tvore.

---

1 **Povratila,** došla k sebi; osvijestila. — 2 **Trostrucijem zubom,** bič sa tri traka. — 3 **Gluhu** (mučeničku put) onesviješteno mučeničko tijelo. — 4 **Duhe,** snage (prisutnost duha). — 5 **Ostan,** čelik na vrh štapa. — 6 **Stražnja,** zadnja, na sudnjem danu.

Gdje domilje krvi oblita 1
Do čadorja raja tužna,
B'jesan aga, nemam ružna.
»Harač, rajo, harač! riče,
»Harač, harač, il' još gore bit će!«

Stvorac višnji pticam nebo dade,
Tiha duplja i žuđena gn'jezda;
Ribam vode i pučine morske,
Stan od stakla, nek se po njem šire;
A zvjerinju livade i gore,
Hladne spilje i zelene luge;
Jadnoj raji? ne dade ni kore
Suha hljeba, da je suzam' kvasi.
Al' što velju? dade nebo dobro, 2
No je nesit sve već Turčin pobro. 3

»Harač, harač!« Otkud raji harač?
Otkud zlato, koji krova ne ima,
Mirna krova, da ukloni glavu?
Otkud zlato, koji njive ne ima.
Nego tursku svojijem znojem topi?
Otkud zlato, koji stoke ne ima,
No za tuđom po brd'jeh se bije?
Otkud zlato, koji ruha ne ima?
Otkud zlato, koji kruha ne ima?

— »Glad, golota, gospodaru!
Ah, pričekaj pet šest dana,
Dok ti žuđen harač isprosimo!«

»Harač, harač, rajo, treba!«

---

1 **Gdje domilje krvi oblita,** kod domili (došulja) sa krvlju oblivena. — 2 **Velju,** velim, govorim. — 3 **No je,** već je . . .

— »Hljeba, hljeba, gospodaru!
Ne vidjesmo davno hljeba!« —

»Čekaj, krstu, dokle s neba
Noć večeras pane tiha,
Pečenja ću mješte hljeba!...
Dotle, momci, jer su krsti bosi,
Potkujte ih, pas im nanu greba'!« 1, 2
Aga doda ter pod čador hoda.

Vične sluge raju kvače,
A najveće Safer jednooki
Iznad in'jeg gotov skače,
Ter na radost sv'jeh veću
Plamti osvetit ugašenu sv'jeću.

Tu falaka škripa stoji,
Tu Safera rika divlja:
»Harač, harač, rajo, treba!«
Tu kukavni jauk raje:
»Hljeba, hljeba, gospodaru,
Ne vidjesmo davno hljeba!«

— »Čekaj, krstu, dokle s neba
Noć večeras pane tiha,
Pečenje ću mješte hljeba!«
Klete r'ječi kletnik vraća. —

Ali tko će vjerno opisat
Prepaćene teške vaje? 3
Tko li srcem mirn'jem slušat
Gorku žalost, kolika je?...

---

1 **Potkujte ih,** palit će im tabane; kod potkivanja treba kopito ispaliti. — 2 **Pas im nanu greba,** psovka: pas vam mater grebao. — 3 **Vaje,** jade.

Danak minu, za njim sumrak stade,
A za njime tiha noćca pade.
Nebesa se osuše zvijezdam',
Već što zapad mrko pramen ovi; 1
A krn mjesec o po neba trepti,
Tužna sv'jeća pozorišta tužna.

Usred polja mirna, pusta
Starodavna raste lipa.
Pokraj nje su čadorovi,
A međ njima ponajljepši,
Ponajljepši, ponajveći
Agin čador ine natkrilio
Kano labud ptica b'jela
B'jele ptice golubove.

Bijeli se čadorje bijelo
Na tihotnoj mjesečini
Ko golemi grobovi pod sn'jegom,
Oko kojijeh doba u gluho
Zli se dusi vrzu i strašn'jem
Slikam' plaše prolaznika noćna,
Il' mu uhu pričinjenom
Rikom lava i lavežom pasa
I lelekom stradajuć'jeh gluše. 2

Grobovi su, mniš, otaca 3
Slovinskijeh, nadaleče
K'jeh slovjaše ime slavno,
Oko kojijeh Turad divja
U po dana kano doba u gluho
Pogana se vrze i mozag
Hitri, obrće, čijem, kako
Da rasplaši djecu plačnu,

---

1 **Ovi,** ovije. — 2 **Lelekom,** plačem. — 3 **Mniš,** mniješ, misliš.

Nad otražjem sreće bolje 1
Da ne cvile svoje jade pr'jeke.
Tlapi ti se, sad da lavom rika, 2
Tlapi ti se, sad da psetom laje;
A sad čuješ: lelek mučenika,
Jauk, pisku, teške uzdisaje;
Čuješ zveku gvožđa okovnoga
I uza nju pomaganju gorku.
Slušaj, pobre, je l' i jauk tlapnja? 3
Slušaj zveku, je l' i zveka tlapnja?
Slušaj . . . slušaj . . . Ah, to tlapnja nije,
Jer te vidim, gdje te boli jako . . .
Što? . . . ti plačeš? . . . Ah, to tlapnja nije,
Ti bo s tlapnje, mnim, da ne bi plako! 4

Pred čadorjem oganj gori;
Oko njega promeću se Turci.
Tko nalaže novu vatri meku; 5
Tko napuhnu mješinu, od usta
Potpuhuje, t'jem da ljepše plamti;
Tko podvit'jeh nogu čuči
Pokraj njega i golemu
Na prokolu tovna vrti ovna. 6
Cvrči pusti ovan pri žeravci,
A živ plamen oko njega liže
Ter rasv'jetlja rosu znojnu,
Ispod čalme što se Turkom roni.

Kad se Ture navrtilo ovna,
Skinuše ga s osovine teške,
Navališe na siniju pusta 7
I veljijem sasjekoše nožem.

1 **Otražjem,** tragovima. — 2 **Tlapi,** čini ti se. — 3 **Tlapnja,** priviđenje. — 4 **Ti bo . . .** jer ti. — 5 **Novu vatri meku,** novi mamac vatri. — 6 **Na prokolu,** na rascjepu. — 7 **Na siniju,** na široki drveni tanjur.

Za gotovu sofru posjedaše 1
Gladni Turci kano gladni vuci
Ter pl'jen nokti razglabati staše.
Najprvi se Smail-aga maša,
Za njim Bauk, za njim Turci ini
L'jep'jem redom vuka u planini.
Namaknuše simita bijela 2
I svakome po rakije plosku
Ter se kr'jepe simitom i mesom,
A žežen'jem zal'jevaju b'jesom.

Kad li aga odolio gladu
I b'jes druz'jem udvojio b'jesom, 3
Planu opet kano plamen živi:
Sramota je takome junaku
Kupit' harač, ne skupit' harača,
Džilitnut se, ne pogodit' cilja,
Kamol' sl'jepit' mješte raje Turke,
Kamol' da mu zlorad krst se smije.
Planu aga kano plamen živi,
A pak slugam: »Eto mesa dosti;
Bac'te raji oglodane kosti,
Bac'te kosti, spremajte pečenje,
Dok ne viknem, da gotovo bude«.
Riknu aga, šetnu pod čadora.

Poše sluge večer' večerati, 4
Večerati, pripremat' veselje,
Suhe slade i konopca tvrda,
Č'jem će kadit' neposlušnu raju,
Nogam' uvis, glavom strmoglavce
Obješenu o lipovu granu;
Č'jem će kadit, č'jem li zlato vadit
Gole iz raje, u koje kruha ne ima.

1 **Sofru,** stol. — 2 **Simit,** bijeli kruh. — 3 **Udvojio,** podvostručio. — 4 **Poše,** pođoše.

A što raja? — Što će raja tužna!
Zemlja j' tvrda, nebo je visoko;
Plačn'jem srcem grozne sprave gleda,
Plačn'jem srcem, al' je suho oko.

Kada li se pripravile sluge,
Ne more im srce dočekati,
A najveće Ćor-Safere gamzi, 1
Da zavikne aga Čengijiću:
»Hazur, momci, s krstom lipovijem,
Penjite ga na lipovu granu!«

Dotle aga pod čadorom sjedi
I s njim šaren Bauk vojevoda 2
I Mustapa, pouzdan mu ćato, 3
I ostalo glavnijeh Turaka.

Po čadoru okol uokolo
Razastrti l'jepi sazi 4
I dušeci vrh njih meci
Raskošno se šire, i krepko
Pozivaju na razbludu t'jelo,
Na razblude i na sanak tihi.
U zakutku na malenu ognju
Praska skoro usječeno granje
Il' se cmari i pjesamcu dragu
Plačuć pjeva, pjevajući plače.
A na sr'jedi o drvenu stabru 5
Oko kog se uokolo
Bio čador ohol stere,
Visi oružje sv'jetlo i ljuto:
Smrtne c'jevi i željezo kruto.

---

1 **Ćor-Safere gamzi,** ćoravi Safer gramzi. — 2 **Šaren,** prepreden. — 3 **Ćato,** pisar. — 4 **Sazi,** sagovi. — 5 **O drvenu stabru,** o drvenu stupu.

Demeskinje tu se sablje krive, 1
Stoput vlaškom napojene krvi;
Tu jatagan u osmero visi;
Male nože prebrojit je teško;
Diljku pušku pozlaćenu l'jepo
Vele puta tu zamjerit moreš; 2
Samokresom ni broja se ne zna.

Al' što ono uz topuz se sloni,
Divno čudo dosle neviđeno,
Krotko jagnje pokraj mrka vuka,
Tanka vila pored zmaja ljuta?
Gusle vidiš; al' se ne boj, pobre,
Ne bi li ih razlupao topuz,
Prometnuo žice verigami,
Nevin lučac tetivom i lukom,
A konjica konjem od mejdana.
Ne boje se Slovinkinje vile
Uz šestoper da će poginuti; 3
Pače znadi, da, gdje njega nije,
Tu ni pjesan slovinska ne zrije.

A na dvoru nebo divno 4
Crn'jem tminam' lice zakri,
I da j' vidjet proz oblake,
Vlašići bi, zv'jezde sitne.
Nad čadorom treptili bijel'jem;
A mjesec bi vitorog te gledo
Sa zapada ispred zv'jezda sjajn'jeh,
Ko prevodnik ispred stada ovan.

Noć je vani sl'jepa, gluha.
Nigdje glasa, već što sipi

---

1 **Demeskinje,** sablje iz Damaska. — 2 **Vele puta tu zamjerit,** mnogo puta tu vidjeti. — 3 **Šestoper,** buzdovan sa 6 kvrga ili šiljaka. — 4 **Na dvoru,** vani.

Rosi sitna, ko da nebo plače.
Mrak se gusti, pomrčina gusta
Zapodjede ravnicom i gorom,
Da ne vidiš pred očima prsta.
A kamoli stazu pred sobome.
Teško onome, koga sade
Stiže u putu noćca crna,
A noćišta jadan ne imade!

Pognaše se nebom vjetri;
A odande plahe munje,
Nebeskijem ognjem sjecajući,
Sad ti smrtne bl'ješte oči,
Sad još gušću, neg' bje prije,
Navlače ti na vid tminu.
Pak za njimi čuj sad grmljavinu,
Gdjeno najpr'je izdaleka tutnji,
Pak se bliže, krupn'je, strašn'je
Urnebes se gromki goram' ori.
Stoji tutanj neba i ravnine:
Stoji jeka drage i planine:
Sva je zgoda, bit će grada teška.
Teško onome, koga sade
Stiže u putu noćca crna,
A noćišta jadan ne imade!

Al' da vjetru dadeš pleći,
Pak kad sjekne oganj iz oblaka,
Da zjenicu upreš bistru,
Ter da gledneš niz vjetar ravninom,
Vidio bi, gdje skup ljudi stupa;
Noć ih luči, al' su zato skupa. [1]

Sad im plamen ukazuje stazu,
Sad je otme noćca mrkla;

1 **Noć ih luči;** noć ih razdvaja.

Ali oni stupaj laki
Mračn'jem poljem napr'jed steru
I daljinu izmed sebe
I čadorje hitro beru: [1]
Noć je crna, radi bi noćištu,
Ter se jadni tminom provuć' ištu.

Opet sjeknu plamen višnji.
Družba noćna sve se bliže kuči. [2]
Ter razabrat' moreš veće,
Tko je vodi i tko s njome hodi.
Valja da je jedno družbi glava,
A provodič v'jeran drugo,
Tere vičan polju i gori
Putnu mrakom družbu prati.
Zirni, pobre, kako lako iđe.
Ko da zrakom mutn'jem pliva —
Mniš, da napr'jed sve ga nešto vuče —
Dokle njegov družba ina
S dvjesti noga stupaj gazi.
Valja da se boje crne noći
Pak bi rad već na noćište doći.

Al' svjetlica, što sad prva kresnu,
Družbu tajnu za čadorjem vidje,
Gdje se u red poredila redom
Sa tri strane, da je više bude,
Ter tu stoji četa noćna
Kano tr'jesak iznenada,
Il' goruća kano lava,
S ognjenijeh što se gora
Na dolinu prleć saspe, [3]
Baš bez brige, kada smrtni zaspe.

1 **Daljinu hitro beru,** daljinu hitro svladavaju. — 2 **Kuči,** priključuje. — 3 **Prleć,** pršeći.

Stoji četa, osluškuje glase,
Za razaznat, gdje gospodar spava.
Ali ina glasa čuti nije,
Već što Safer s družinom se vr'jednom
Mukam raje već unapr'jed smije.

Pod čadorom aga sjedi
Ter izm'jenja tutum kafom, 1
Mrku kafu duhom paklenijem.
Ispod čalme čelo vedro
Namrštio mrskam' tamni'jem, 2
A junačko pod njim oko
Ko pramenom od oblaka
Namrčio, tere mukom muči,
Misli aga svakojake misli:
Od balčaka i od djevojaka, 3
I od lova i od sokolova,
I od zlata i od ljuta rata,
Od kolaca i Crnogoraca,
Od džilita i od koplja vita.
A pak planu kano plamen živi:
Sramota je takomu junaku
Kupit harač, ne skupit harača,
Džilitnut se, ne pogodit cilja,
Kamol' sl'jepit mješte raje Turke,
Kamol' da mu zlorad krst se smije.
Planu aga kano oganj živi;
Al' gdje glasne o stožeru gusle
Med oružjem junak spazi,
Stuknu malo bijes krvni,
A usladi krv se gorka
Ko nebesk'jem skladom struna,
I što krvi žeđ bje prije,

---

1 **Tutum,** duhan. — 2 **Mrskam'** namrštenim borama. — 3 **Balčak,** držak sablje.

Tad postade pjesme žeđa;
Tolika se slast iz pjesni lije!

Pak Bauku govorio aga:
»Oj, Bauče, vr'jedna vojevodo,
Tebe hvale, da si junak dobar;
Al' da udre miši iz planina,
Kaž', Bauče, koliko bi miša
Ti jedinac junak posjekao?
— »Daj šestinu, dobri gospodaru.« —

»Rđo, kučko, vojvodo Bauče,
Mislio sam, da si junak bolji.
Da udari dvadeset Brđana,
Vjera turska tako mi pomogla,
Jedin bih im poods'jeco glave... 1
Ali sam se mal'ne zabrinuo
Lulu pijuć i prevrćuć misli,
Gdje nam noćca ne dopušta mrka.
Da se krstom kadeć zabavimo.
Vjera moja, ti si pjevač dobar,
A ja željan gusal' i pjevača:
De, zapjevaj, da me želja mine«.

Usta Bauk, gusle skide,
A pak smjeran podvitijeh nogu
Na prijašnje sjede mjesto;
Ter nasloniv pred sobome
Na mek dušek žice glasne,
Gudne lučcem zveketnijem
Amo tamo po konjskome repu;
Pak gdje klinac njekoliko puta
Krenut škrinu, u gromovit

---

1 **Jedni,** ja jedini sam.

Uz udesne strune veće 1
Glas ovako lukav pjevač zače:

»Mili Bože, čuda velikoga,
Kakav bješe Rizvan-aga silni
I na sablji i na kopju vitu,
I na puški i na nožu ljutu,
I na šaci i na dobru konju!
Siđe aga u polje Kosovo,
Pak zakupi careva harača:
Sve od glave po žut cekin ište,
A od ognja po debelog ovna
I za noćcu na obred djevojku.

»Kupi aga careva harača,
Tvrda raja daje i ne daje.
Gdje od glave po žut cekin ište,
Odkud često ni bakrena ne ima;
Gdje od ognja po debela ovna,
Daju mu ga, rebra mu se vide;
A gdje za noć mlađahnu djevojku,
Otuda mu kužne babe ne ima.

»Apsi aga tvrdoglavu raju 2
Ter je poljem narazance redi, 3
Pak je konjem preskakivat stade.
Prv'jeh deset preskočio aga;
Druz'jeh deset preskočio aga;
A kad nasta treće desetero,
B'jesan đogo b'jesno podigrava,
Pak gdje skoknu, pusti kolan puče: 4
Silan aga na travi se nađe.

---

1 **Udesan,** udešen. — 2 **Apsi,** hvata. — 3 **Narazance,** nejednako, raštrkano. — 4 **Kolan,** remen kojim se sedlo veže.

»Malo tome vr'jeme postajalo,
Ode šapat od usta do usta
Po ubavu polju Kosovome.
Što je dalje, sve to jače raste,
Dalje smijeh, dalje sprdnja raji,
Dok proniknu pjesma iz gusala ,
Ter sad pjeva po Kosovu sl'jepac:
Rđa bješe Rizvan-aga silni«.

Još dok kobna pjesma iz usta
Bauku se grmeć' razl'jegaše,
Tko j' u agu, a ne u pjevača
Pogled upro, taj mogaše
Po licu mu poznat jade,
Boli, srdžbe, gnjeve, b'jese
I stotinu in'jeh srda, 1
Ponositu štono u srcu
Na ćuh svaki bruke i ruga 2
Krvavijem nokti gn'jezdo riju.

Krvav plamen najprije mu buknu
Gnjevnu u srcu suproć raji crnoj, 3
Suproć vlahom, psetom, krstu
Lipovome, štono vr'jedan nije,
Uz Turčina da ga sunce grije.

Gvožđa, otrov, konop, nože,
Palu, oganj, kolac grozni.
Ulje vrelo i sto muka
U čas jedan junak smišlja,
Za izgladit gorkoj bruci trage
I sačuvat uspomenu čistu,
Čisto ime uz glas strune blage.

---

1 **Srda,** srdžbi. — 2 **Ćuh,** dah. — 3 **Suproć,** proti.

Na obrve crn mu oblak sjeda;
Plamte oči poput ognja živa;
Crljen plamen uz obraz mu liže;
Strašn'jem b'jesom nozdrve se šire;
A na usti ispod pjene b'jele
Grozan, paklen izraz stade,
Ko da veli: raja nek propade,
Samo pjesni čuvat se valjade!

Al' gdje Bauk zadnju r'ječcu izusti,
Jedn'jem mahom ko da munja
Proz mozak mu sjeknu plaha:
Raja sama bruci svjedok nije,
Raja sama ne ima oči i usta;
Tuci raju, tuci Turke k jednu,
Samo čuvaj uspomenu vr'jednu!

Ali uto miso strašnu
U dubini srcu aga topi;
Crte licu kroti, tješi, blaži,
A po licu sve to jače maša
Srdžbe plamen: hoće da se miran
Sv'jetu ukaže, a vas drhće i trepti.
Pak najposl'je, gdje golema ijeda 1
Pred svjedoci sakrit ne uzmognu,
Usta i viknu bukteć: »Hazur, momci,
Hazur s krstom, hazur s ljut'jem noži,
S palom, s ognjem, s kolcem, s uljem
vrel'jem;
Raskivajte sve paklene vlasti!
Ja sam junak, to će pjesma r'jeti: 2
K tom će cilju svi ko žrtva pasti!...«

---

1 **Golema ijeda.** golema jada. — 2 **R'jeti** (rijeti) dubr. reći.

Aga dobro ne doreče,
A na dvoru puška grmnu
I Saferu, koji prvi
Na glas agin gotov skoči,
U noć dugu prosu oko;
Ter što danas činit ljuti
Džilit poče, smrtno zrno doče.

»Vlasi, vlasi!« svuda vika jeknu.

Uto jedan čete dio
U čadorje naboj sasu.
»Vlasi, vlasi!« Turci viču,
»Konja, konja!« grmi aga.

Dio drugi tada grunu.
»Vlasi odasvud! Puške, nože!«
»Konja, konja, Haso konja!«

Diljke isprazni dio treći;
I već Hasan vižla brži 1
Izvede mu dobra konja.
Posjest aga gdje ga htjede,
Iz oblaka munje kresnu,
I vruć purak sa zemljom ga svede. 1
Noć je mračna; ne znaš, tko ga svali,
Al' tu blizu Mirko puške pali...
Proz noć crnu prhnu bez tijela
Hrabra duša, gola, nevesela!...

Pade aga, al' se Turci bore,
Već što tmina čudit' ti se ne da,
Kolika se tu junaštva tvore.

---

1 **Vižla brži,** brži od vižla (psa). — 2 **Purak,** zrno iz puške.

Od mraka se ne razbire ništa:
Pak kad s'jevne oganj sa nebesa.
Il' iz puške pouzdanu drugu,
Često put se krst i Turčin nađu
Na dohvatu noža ljuta,
Gdje mnijahu, puškomet je puta;
Ter se grle rukam' gvozdenijem,
Ter se ljube kljunom gvozdenijem
Krst i prorok, dok jednoga teče:
Tolika im mržnja srce peče!

U odjeći noći crne
Pr'jeka u krvcu smrt po polju grezne;
Plahom munjom oči joj se sv'jetle,
A proz kosti hladan vjetar duje;
Glasom groma grozna podvikuje
Sada »kuku!«, sada »medet medet!«,
Sad »pomozi, o Isuse blagi!«,
I uzdiše, pišti, ciči, hripi,
A pak grabi sad krste sad Turke,
Ter im svojijem ruhom oči veže.

Tu pogibe uzdan agin ćato
Mujo, Haso, Omer, Jašar ljuti
I trideset inijeh Turaka.
A Bauka spasi noćca mrkla
I ostalo, što se još izmaknu.

Al' tko ono pokraj age leži
Ter na mrtva gnjevno reži?
Novica je; ljut ga Hasan smaknu,
Baš gdje junak k mrtvom skoči lavu,
Izmeđ Turak da mu skine glavu.

---

1 **Dok jednoga teče** (život), dok jedan živi.

Grad iz c'jevi smrtni presta,
A navali grad s nebesa:
Četa noćna pod čadorje uđe.
Noć je strašna, krvi oblita,
Tamna, crna; blago četi sade,
Gdje već trudna na noćište pade.

V.

Kob.

Lovćen gora pod nebo se diže,
Nadomak mu jedno polje širi.
U polju je stanak pustinjakov,
A u stanu jedna izba mala.
U toj izbi čudno čudo kažu:
B'jesno Ture gdje se krstu klanja.

Stoji Ture odjeveno l'jepo
I pod čalmom i pod britkom sabljom,
I pod puškom i pod ljut'jem nožem;
Strah te hvata, posjeć' će te b'jesno.

Al se ne boj, pobratime dragi:
Krotko Ture posjeći te ne će;
Smjerno Ture, uplašit' ga lasno.
Udri samo o zemljicu nogom,
Ter ti smjerno obje skršta ruke, 1
Ruke skršta a prigiba glavu,
A pak desnu pred obraze diže,
I najposl'je vrhu čela visi.

Pak pristupi ter mi gataj, pobre.
Čija j' ovo ponosita čalma? —
»To je čalma age Čengijića,
Al se tužno oko glave vije«.

Kob, sudbina. — 1. **Skršta,** skrštavaju se ruke, zanjišu se od udaraca.

Čija j' ovo, pobratime glava? —
»To je glava age Čengijića,
Ali iz nje tamne oči vire«.
Čija j' ovo okovana sablja? —
»To je sablja age Čengijića,
Al' žalosno uz bedricu visi«.
Čije j' ovo zlaćeno oružje? —
»To j' oružje age Čengijića,
Ali mirno o pojasu rđa«.
Čije j' ovo zlatno odijelo? —
»To j' od'jelo age Čengijića,
Al' od sunca ne ods'jeva jadno!«
